

Dr hab. Iwona Janicka, prof. UŁ
Instytut Psychologii
Uniwersytet Łódzki

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Bosowskiej
pt. „Rola sposobu porodu w kształtowaniu się samooceny kobiet”
napisanej pod kierunkiem dr hab. Wioletty Tuszyńskiej-Boguckiej,
prof. Lubelskiej Akademii WSEI**

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska dotyczy roli sposobu porodu w kształtowaniu się samooceny kobiet. Jest to temat nowy mieszczący się w obszarze psychologii zdrowia oraz znaczący w procesie adaptacji kobiet do roli matki.

Dysertacja liczy 369 stron i posiada typową dla rozpraw, o charakterze empirycznym, strukturę. Obejmuje: wstęp, prezentację zagadnień związanych z tematem pracy, metodologię badań własnych, analizę wyników, dyskusję, zakończenie, bibliografię, spis tabel i rysunków oraz wykaz narzędzi wykorzystanych do badań.

Opracowanie teoretyczne tematu pracy Doktorantka zamieściła w rozdziale 1. *Psychospołeczne determinanty kształtowania się samooceny matek*. Wybrane zmienne, uznane za ważne dla samooceny matek, wyróżniła jako tytuły 13 podrozdziałów. W pierwszych trzech opisała koncepcje więzi, przywiązania, relacji matka-dziecko (1.1. *Ciąża i poród. Nowy etap życia dziecka i matki*), fazy porodu, konsekwencje porodu naturalnego i przez cesarskie cięcie oraz ciąży wysokiego ryzyka (1.2. *Poród w ujęciu medycznym*). Przedstawiła rys historyczny związany z wykonywaniem cesarskiego cięcia a także podała jego zalecenia i przeciwwskazania (1.3. *Cesarskie cięcie. Od rozpaczki do euforii*). Uważam, że treści podrozdziałów (1.2. *Poród w ujęciu medycznym* i 1.3. *Cesarskie cięcie. Od rozpaczki do euforii*) dotyczą aspektów medycznych, a nie psychospołecznych. Dlatego należało je potraktować jako osobny blok tematyczny. W kolejnych podrozdziałach Autorka scharakteryzowała: prężność psychiczną (1.4. *Prężność psychiczna*); lęk (1.5. *Lęk i ciąża – psychologiczne wyzwania*), stres

(1.6. *Stres*), depresję poporodową (1.7. *Depresja poporodowa*), przywiązanie (1.8. *Style przywiązania*), wrażliwość (1.9. *Wysoka wrażliwość*), mowę nienawiści (1.10. *Mowa nienawiści*), samoocenę (1.11. *Samoocena w ujęciu ogólnym*), teorię Ja Epsteina (1.12. *Poznawczo-doświadczeniowa teoria Ja Epsteina*) oraz samoocenę matek (1.13. *Samoocena matek*). Niektóre z podanych zmiennych budzą wątpliwości, np. czy można uznać za determinantę samooceny matek - samoocenę matek i teorię Epsteina? Poza tym tytuł rozdziału 1.13. (*Samoocena matek*) nie jest w pełni adekwatny do jego treści. Został tu bowiem omówiony obraz ciała, uznawany za specyficzny i znaczący wymiar samooceny ogólnej oraz decyzje matek dotyczące wyboru porodu. W dalszej jego części (podrozdział 1.13.1.) Doktorantka podała wymiary samooceny, które odnoszą się również do ogólnego jej ujmowania (pasują do podrozdziału 1.11. *Samoocena w ujęciu ogólnym*). Dopiero oceniając wspomniane wymiary uzasadniła, że mogą wpływać na doświadczenia kobiet w trakcie ciąży, porodu i porożu.

Do zawartości treściowej podrozdziałów nie mam większych uwag. Jednak ich porządkowanie oraz traktowanie wszystkich wybranych zmiennych jako psychospołeczne determinanty samooceny matek, budzi wątpliwości. Poza tym tytuły podrozdziałów powinny być pełniejsze i adekwatne do ich treści. Np. w części 1.4. (*Prężność psychiczna*) oprócz różnych definicji prężności psychicznej Doktorantka podała też jej korelaty oraz wyjaśniła rolę w efektywnym przystosowywaniu się kobiet do nowych sytuacji - ciąży, porodu, rodzicielstwa i radzenia sobie z kryzysem. Ogólny zarys tych zagadnień należało ująć w tytule podrozdziału. Nie wystarczyło go nazwać - *Prężność psychiczna*. Ten tytuł jest zbyt ogólny, a jednocześnie zbyt ograniczający - nie sygnalizuje znaczenia tej zmiennej.

Metodologia badań własnych (rozdział II) obejmuje wymagane części: problem badawczy, operacjonalizację zmiennych, pytania i hipotezy badawcze, opis metod badawczych, grupy badanej i sposobu prowadzenia badań.

Problem badawczy *dotyczył zależności pomiędzy sposobem rodzenia, samooceną kobiety jako matki, a podatnością na obraźliwe zachowania w wirtualnej przestrzeni* (s.98). Tak sformułowany problem oraz główne pytanie badawcze (*czy obraźliwe zachowania w wirtualnej przestrzeni kształtują samoocenę matki w zależności od sposobu urodzenia dziecka i poziomu wrażliwości* - s.102) nie są adekwatne do przedstawionego modelu (rys.1, s.102). Na rysunku pokazano dwa osobne modele obrazujące: - zależność między mową nienawiści (z uwzględnieniem mediującej roli prężności i lęku) a samooceną matki oraz - zależność między sposobem porodu, wysoką wrażliwością i stylem przywiązania a samooceną matki. Zapropozowany model prezentuje wybrane czynniki, które mogą kształtować samoocenę

matki. Nie została jednak zaznaczona przewidywana zależność między sposobem porodu a mową nienawiści i wrażliwością.

Doktorantka uzasadniła problem badawczy oraz wskazała na możliwe implikacje praktyczne. Dlaczego te treści zostały zamieszczone w rozdziale II.8 - *Sposób prowadzenia badań* (s.132), a nie w rozdziale II.1 - *Problem badawczy?*

Prawidłowo sformułowała 7 pytań i 7 hipotez badawczych. Do badań zastosowała właściwie dobrane narzędzia psychologiczne: Skalę Prężności Psychiczej Ego (ER89-R12) w adaptacji A. Kołodziej-Zalewskiej i H. Przybyły-Basisty, Edynburską Skalę Depresji Poporodowej D. Cox'a i współautorów, Kwestionariusz Stanu i Cechy Lęku (STAI) w adaptacji J. Strelau'a i współautorów, Kwestionariusz Stylów Przywiązania (KSP) M. Plopy, Skalę Wysoko Wrażliwej Osoby (HSPS) E. Arona i A. Arona, Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny (MSEI) w adaptacji polskiej D. Fecenec. Do identyfikowania mowy nienawiści wykorzystała Skalę oceny kontaktu z negatywnymi treściami w internecie, własnej konstrukcji oraz narzędzia oparte na sztucznej inteligencji - program do monitorowania mediów (Brand24) oraz generator chmury słów (WordItOut).

Odpowiedzialnie dobrała grupę badanych kobiet, odwołując się do standardów metodologicznych oraz kryteriów włączenia do badań. Zbadała 249 kobiet w wieku 18-40 lat (134 rodzących poprzez cesarskie cięcie i 115 rodzących w sposób naturalny). Wybrała kobiety, które urodziły dziecko w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie oraz udzielające się na forach internetowych dotyczących macierzyństwa i sposobu porodu. W części - *Grupa badana* (rozdział II.7, s.127) brakuje charakterystyki podstawowych i wymaganych zmiennych demograficznych (wykształcenia, miejsca zamieszkania, stanu cywilnego). Interesujące byłoby pokazanie jakie wykształcenie i jakie miejsce zamieszkania dominowało u kobiet rodzących w sposób naturalny i tych przez cesarskie cięcie. Doktorantka nie podała ile badanych kobiet miało partnera, a ile mierzyło się z samotnym rodzicielstwem. Jest to szczególnie ważne w kontekście znaczenia wsparcia społecznego, któremu wiele uwagi poświęciła w dyskusji wyników.

W rozdziale III - *Analiza wyników badań* - zastosowała właściwe metody statystycznego opracowania danych i zweryfikowała wszystkie hipotezy. Wyniki zostały zaprezentowane w tabelach i odpowiednio zinterpretowane. Należy podkreślić, że badania właściwe poprzedzono obserwacją aktywności ok. 5000 użytkowników mediów społecznościowych związanych z macierzyństwem i sposobami porodu. Na szczególne uznanie zasługują wybrane kryteria oceny mowy nienawiści i ich analizy z odwołaniem do badań nad językiem i jego rolą w kształtowaniu postrzegania rzeczywistości.

Dyskusja wyników została dobrze przeprowadzona. Interpretując rezultaty badań własnych Doktorantka dokonała ich oceny nawiązując do dotychczasowych i omawianych wcześniej stanowisk teoretycznych. Odwołała się do kolejnych hipotez. Podając ich numerację należało zaznaczyć czy jest to hipoteza główna czy szczegółowa. Brak takiej informacji powoduje, że czytelnik na stronie 288 zapoznaje się z omówieniem wyników odnoszących się do hipotezy 6, a na stronie 292 - do hipotezy 3, co utrudnia percepcję treści.

Wiele uwagi poświęciła roli wsparcia społecznego. Podkreśliła jego znaczenie dla zdrowia psychicznego oraz buforową rolę w radzeniu sobie w sytuacjach trudnych, a taką sytuacją jest również poród. Szkoda, że ta zmienna relacyjna nie została uwzględniona w projekcie badawczym. Autorka słusznie wyjaśniła, że w tego typu badaniach ważne są różnice kulturowe. Badania były prowadzone w Polsce, ale nie wiadomo czy wśród badanych kobiet były tylko Polki (w charakterystyce grupy badanej brakuje takiej informacji).

Doktorantka wskazała na ograniczenia badań własnych oraz cenne implikacje praktyczne, co świadczy o jej dojrzałości i wnikliwości poznawczej

W zakończeniu odniosła się do celu badań, grupy badanej, wniosków z badań i ponownie przywołała ich ograniczenia.

Ocena części empirycznej nasuwa trzy uwagi: 1. Doktorantka nie podała innych, oprócz wieku i płci, zmiennych demograficznych niezbędnych dla charakterystyki grupy badanej; 2. W modelu badawczym nie zostały zaznaczone przewidywane zależności między zmiennymi; 3. Uzasadnienie problemu badawczego oraz implikacje praktyczne nie powinny być zamieszczone w rozdziale - *Sposób prowadzenia badań*.

Całościowa ocena rozprawy pozwala na pokazanie jej mocnych stron: 1. Na uznanie zasługuje złożony i nowatorski projekt badawczy; 2. Wprowadzenie teoretyczne stanowi podstawę do ustalenia hipotez badawczych; 3. Badaniem objęto liczną i trudno dostępną grupę kobiet; 4. Przyjęto właściwe kryteria umożliwiające ocenę mowy nienawiści; 5. Analiza wyników została starannie przeprowadzona; 6. Graficzna strona pracy jest czytelna i dobrze uporządkowana; 7. Praca ma wartość poznawczą i aplikacyjną; 8. Bogata bibliografia (obejmująca 42 strony) świadczy o rzetelnym przeglądzie literatury przedmiotu.

Konkluzja

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska opisuje i weryfikuje nowe zagadnienie. Dotyczy szczególnej grupy badanej tj. kobiet - matek, udzielających się na forach internetowych poświęconych macierzyństwu. Dokumentuje znaczenie rodzaju porodu dla samooceny kobiet. Stanowi oryginalne rozwiązanie podjętego problemu naukowego. Na uwagę

zasługuje dobra znajomość wiedzy teoretycznej w danym obszarze, interesująca koncepcja badań, umiejętność posługiwania się warsztatem naukowym oraz kreatywność badacza.

Upoważnia mnie to do oświadczenia, że dysertacja spełnia wymogi ustawowe (*art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*). Na tej podstawie mam zaszczyt zwrócić się, do Rady Naukowej Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Warszawie, z wnioskiem o dopuszczenie mgr Katarzyny Bosowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

I. Janicki